

Pohjoismainen yhteistyö puskee ERA:a eteenpäin

■ Riitta Mustonen

Meren takana hämmöttää uusi, elinkelpoisempi manner. Siellä on parempaa, sinne kannattaa pyrkiä. Merellä seilaa kymmeniä ja kymmeniä eri kokoisia ja näköisiä aluksia, mikä soutaen, mikä purjein, jotkut onnekkaita varustettuna tehokkailla moottoreilla. Tällä matkalla kyse ei ole kilpailusta, vaan siitä, että jokaisen aluksen tulisi päästä perille aikataulussa. Jos näin tapahtuu, seuraa siitä palkinto: kaikille paljon hyvää! On kuitenkin pelko siitä, että perille ei päästä ajoissa, sillä aikaa on jäljellä vain vähän ja vauhti liian hidasta. Monella aluksella suuntakin on hukassa.

Suurin piirtein tällaisella mielikuvalla Euroopan komissio yrittää saada uutta tuulta purjeisiin Euroopan tutkimusalueen ERA:n toteuttamiseksi. Jäsenvaltiot, pienet ja suuret tutkimus- ja innovaatiotoimijat on komennettu nopeaan toimintaan tavoitteen saavuttamiseksi vuoden 2014 loppuun mennessä.

Mistä tässä ERA:n toteuttamisessa on kysymys ja miten EU:n komissio pyrkii antamaan vetoapua asian edistämiseksi? Miten pohjoismainen yhteistyö liittyy asiaan?

Komissio antoi vuosi sitten tiedonannon liittyen huippuosaamiseen ja kasvua edistävään eurooppalaisen tutkimusalueen tiiviimpään yhteistyöhön (ERA Communication on Reinforced European Research area partnership for excellence and growth, 2012). Nyt heinäkuun 17. päivänä 2013 vietettiin kyseisen tiedonannon vuosipäivää Brysselissä. Tutkimus- ja innovaatiokomissaari Máire Geoghegan-Quinn oli kutsunut koolle ne viisi sidosryhmäorganisaatiota, jotka vuosi sitten allekirjoittivat Euroopan komission kanssa yhteisen tiedonannon (*Joint Statement*). Allekirjoittaneet edustivat eurooppalaisia yliopistoja (*European University Asso-*

ciation, EUA, ja *League of European Universities*, LERU), tutkimuslaitoksia (*European Association of Research and Technology Organizations*, EARTO) ja rahoittajia (*Science Europe* ja pohjoismainen yhteistyöorganisaatio *NordForsk*). Science Europe lukuunottamatta kaikki myös allekirjoittivat komission kanssa kumppanuuteen perustuvan yhteisymmärryssopimuksen, (MoU). Science Europe laati oman julistuksensa asiasta.

Komission ajatus oli, että näiden organisaatioiden avulla voidaan nopeaan tahtiin edistää ERA:n tiedonantoon kirjattuja tavoitteita: kansallisten tutkimusjärjestelmien tehostamista, kansainvälistä yhteistyötä, tutkimusinfrastruktuureja, tutkijoiden avoimia työmarkkinoita, sukupuolten tasa-arvoa ja tieteellisen tiedon avoimuutta. Sidoryhmäorganisaatiot ovat kokoontuneet komission kanssa useaan kertaan viime vuoden aikana sopimaan toimista ERA:n toteuttamiseksi aikataulussa. Myös komissio vie ERA-tavoitteita eteenpäin esimerkiksi Horisontti 2020 -ohjelman avulla.

Heinäkuun vuosipäivänä käytiin läpi saatavutettuja toimenpiteitä, keskusteltiin tulevista tavoitteista sekä kuultiin komission mielipide edistymisestä. Uutena organisaationa mukaan tuli eurooppalaisten teknillisten korkeakoulujen organisaatio CESAER (*The Conference of European Schools for advanced engineering education and research*).

Kaikki organisaatiot tuntuivat edistyneen eri osa-alueella. Eniten huomiota on saanut tiedon avoin saatavuus, nimenomaan tutkimusjulkaisujen osalta. Organisaatiot haluavat viedä asiaa eteenpäin, ja tavoitteena on päästä keskustelemaan asiasta isojen tiedekustantajien kanssa.

Komissio kuitenkin toivoi enemmän ja konk-

reettisiä näyttöjä ERA:n edistymisestä, etenkin kun ensimmäinen ERA Progress Report on pian valmistumassa. ERA:n toteutumisen tiellä on vielä paljon tehtävää ja ympäröivät lupaukset toiminnan käynnistämistä eivät kuullosta vakuuttavalta.

Pienen NordForskin mukanaolo tässä porukassa on hyvä saavutus. Ovathan muut aikamoisia mammutteja, mitä tulee jäsenmääriin. Esimerkiksi EUA:lla on yli 850 jäsentä, EARTO:ssa jäseniä noin 350, Science Europella on 53 jäsentä ja LERU:ssakin mukana 21 yliopistoa. CESAER:n jäsenmäärä on 57. NordForsk on Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen organisaatio, jonka rahoitus tulee ministerineuvostolta ja viideltä Pohjoismaan kansalliselta tutkimusrahoittajalta. Pohjoismaisilla yliopistoilla on edustus NordForskin hallituksessa. NordForskin rahoittamien hankkeiden kotiyliopistoina ne osallistuvat myös pohjoismaiseen tutkimusyhteistyöhön ja sen rahoitukseen. Komissio halusi NordForskin mukaan, koska se pienenä ja tehokkaana organisaationa on jo pitkään edistänyt monia ERA:n tavoitteita pohjoismaisella tasolla.

NordForskillle vahvistunut eurooppalainen sidosryhmäyhteistyö on merkinnyt entistä systemaattisempaa tutkimusrahoitus- ja tutkimuspolitiikkatavoitteiden määrittelyä. Strategiatasolla NordForsk on linjannut periaatteet liittyen sukupuolten tasa-arvoon ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen sekä tutkimusjulkaisujen avoimuuteen. Vastikään asetetulta neuvoo-antavalta asiantuntijaryhmältä NordForsk toivoo strategisia näkemyksiä tutkimusinfrastruktuurien pohjoismaisen yhteistyön vahvistamiseksi.

Yhtenäisen eurooppalaisen tutkimusalueen tiellä on edelleen esteitä. Omalta osaltaan NordForsk pyrkii vaikuttamaan mm. rekisteritietojen yhteiskäyttöön eri Pohjoismaiden välillä. Tutkijaliikkuvuudesta syksyllä valmistuva raportti puolestaan antaa konkreettista tietoa liikkuvuudesta ja sen esteistä Pohjoismaiden välillä.

NordForsk kehittää jatkuvasti omia käytäntöjään. Päivitetysissä sopimus pohjassa rahoituksen saajan edellytetään toteuttavan meriittiperusteista rekrytointia, tutkijoiden eurooppalais-

ta peruskirjaa ja säännöstää työhönotosta sekä ilmoittavan avoimista paikoista EURAXESS-portaalissa. Juuri käynnistynyt eScience Globalisation Initiative -ohjelma pyrkii selvittämään käytännössä, miten julkaisut, tutkimusdata, ohjelmistot ja opetusresurssit saadaan avoimeen käyttöön.

Konkreettinen tutkimusyhteistyön ja tutkimusrahoituksen kehittäminen Pohjoismaiden kesken jatkuu. NordForskillä on keskeinen rooli viime vuonna käynnistyneessä hankkeessa, jossa pohditaan tämän yhteistyön syventämistä ja eurooppalaista tutkimusyhteistyötä.

ERA-prosessi on lisännyt sidosryhmäorganisaatioiden verkottumista ja vuoropuhelua sekä tuonut ryhtiä ja aikataulua toimintaan. Organisaatiot ovat saaneet aikaiseksi asioita, joita ne ennen tätä prosessia eivät ehkä olisi tehneet.

Onnistuminen ERA-mantereen saavuttamisesta ei valitettavasti ole kiinni pelkästään näistä aluksista. ERA:n esteiden poistamiseksi tarvitaan toimia ja yhteistyötä myös kansallisella tasolla. Eurooppa on moninapainen ja -tasoinen kokonaisuus erilaisia jäsenmaita, toimijoita, tavoitteita, ongelmia ja mahdollisuuksia. Yksittäinen organisaatio ei voi päättää kansallisen lainsäädännön yli.

On selvää, että ERA:n tiellä olevien esteiden poistaminen on kaikkien etu. Yhteisiä ratkaisuja on syytä etsiä rakentavassa hengessä. Luottamuksen ylläpito tällaisessa prosessissa on erittäin tärkeää: ollaanko kumppaneita vai ohjaako toinen toista?

NordForskin haluaa kaikissa toimissaan edistää pohjoismaista lisäarvoa siten, että se hyödyttää kansallista tasoa. Pohjoismaisen tutkimusyhteistyö ei kilpaile eurooppalaisen yhteistyön kanssa, vaan parhaimmillaan on ponnahduslauta laajempaan ja vaikuttavampaan kansainvälisyyteen. ERA:n hyvien tavoitteiden edistäminen edesauttaa myös pohjoismaista tutkimusyhteistyötä. NordForskin pieni alus menee reipasta vauhtia eteenpäin!

Kirjoittaja on NordForskin varajohtaja, jonka vastuulla on eurooppalainen ja pohjoismaainen yhteistyö.